

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NILO JÄÄSKINEN
5 päivänä kesäkuuta 2014¹

Asia C-117/13

**Technische Universität Darmstadt
vastaan
Eugen Ulmer KG**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Bundesgerichtshof (Saksa))

Ennakkoratkaisupyyntö — Direktiivi 2001/29/EY — Tekijänoikeus ja lähioikeudet — Poikkeukset ja rajoitukset — 5 artiklan 3 kohdan n alakohta — Teosten ja muun suojatun aineiston käyttäminen tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten — Kirja, joka on saatettu yleisön saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä yleisölle avoimessa kirjastossa — Hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin kuulumattomien teosten käsite — Kirjaston oikeus digitalisoida kokoelmaansa sisältyvä teos sen saattamiseksi yleisön saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä — Teoksen saattaminen yleisön saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä, jotka mahdollistavat teoksen tulostamisen paperille tai tallentamisen USB-muistitikulle

I Johdanto

1. Ennakkoratkaisupyyntö koskee tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY² 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan tulkintaa.
2. Pääasiassa, jossa asianosaisina ovat Technische Universität Darmstadt (jäljempänä TU Darmstadt) ja kustannusyhtiö Eugen Ulmer KG, on kyse ensin mainitun erään kirjaston tiloihin asennetuilla päätteillä yleisön saataviin saattamaa tietokirjaa, joka kuuluu kyseisen kirjaston kokoelmaan ja jonka hyödyntämisoikeudet ovat Eugen Ulmer KG:llä.
3. Bundesgerichtshofin (Saksan ylimmän oikeusasteen tuomioistuin) esittämissä ennakkoratkaisukysymyksissä on kyse yleisölle avoimesta kirjastosta, ja ne koskevat hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin kuuluvan teoksen käsitettä, kirjastojen hallussa olevien teosten digitalisointia sekä kysymystä siitä, voivatko käyttäjät digitalisoiuihin teoksiin tutustumisen (lukemisen) lisäksi myös tulostaa niitä paperille ja tallentaa niitä USB-muistitikulle.

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — EYVL L 167, s. 10.

4. Pääasian käsittely on luonteeltaan niin sanottu pilottimenettely. TU Darmstadtia tukee Deutscher Bibliotheksverband e.V. (Saksan kirjastoliitto) sekä sen eurooppalainen sisarjärjestö European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA, Eurooppalaisten kirjasto- ja tietopalveluliittojen kattojärjestö). Eugen Ulmer KG:tä tukee Börsenverein des deutschen Buchhandels (Saksan kirjakauppa- ja kustannusliitto). Tämä osoittaa, että käsiteltävä asia on tärkeä kirjastoille, kirjailijoille ja kustantamoille ja etenkin tietokirjakustantamoille.³

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

5. Direktiivin 2001/29 johdanto-osan 31, 34, 36, 40 ja 44 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(31) Eri oikeudenhaltijaryhmien välisten samoin kuin eri oikeudenhaltijaryhmien ja suojatun aineiston käyttäjien välisten oikeuksien ja etujen oikeudenmukainen tasapaino on turvattava. Jäsenvaltioissa säädettyjä nykyisiä poikkeuksia ja rajoituksia näihin oikeuksiin on arvioitava uudelleen uuden sähköisen ympäristön kannalta. Tiettyjä yksinoikeustoimia koskevien poikkeusten ja rajoitusten nykyisillä eroilla on välitön kielteinen vaikutus sisämarkkinoiden toimintaan tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alalla. Nämä erot saattavat tulla näkyvämmiksi rajojen ylitse tapahtuvan teosten hyödyntämisen ja rajat ylittävien toimien edelleen lisääntyessä. Sisämarkkinoiden asianmukaisen toiminnan varmistamiseksi nämä poikkeukset ja rajoitukset olisi määriteltävä yhdenmukaisemmin. Yhdenmukaistamisen asteen olisi perustuttava vaikutukseen, joka poikkeuksilla ja rajoituksilla on sisämarkkinoiden moitteettomaan toimintaan.

--

(34) Jäsenvaltioille olisi annettava mahdollisuus säätää tietyistä poikkeuksista ja rajoituksista, esimerkiksi käytöstä opetustarkoituksiin ja tieteellisiin tarkoituksiin, julkisten laitosten kuten kirjastojen ja arkistojen eduksi --

--

(36) Jäsenvaltiot voivat säätää sopivasta hyvityksestä oikeudenhaltijoille myös silloin, kun ne soveltavat sellaisia poikkeuksia tai rajoituksia koskevia valinnaisia säännöksiä, jotka eivät edellytä tällaista hyvitystä.

--

(40) Jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksesta tai rajoituksesta tiettyjen yleishyödyllisten laitosten, kuten yleisölle avointen kirjastojen ja vastaavien laitosten sekä arkistojen eduksi. Tämä olisi kuitenkin rajoitettava tiettyihin kappaleen valmistamista koskevan oikeuden piiriin kuuluviin erityistapauksiin. Suojattujen teosten tai muun suojatun aineiston suorakäyttötoimituksen yhteydessä tapahtuvan käytön ei ole tarkoitus kuulua tällaisen poikkeuksen tai rajoituksen piiriin. -- Sen vuoksi olisi edistettävä erityisiä sopimuksia tai lisenssejä, joilla suositetaan tasapuolisesti tällaisia laitoksia ja niiden harjoittaman levityksen tavoitteita.

--

3 — Muistutettakoon, että kirjastojen hallussa olevien teosten digitalisointi on aiheuttanut kiistaa myös Google Book Search -hankkeessa. Ks. United States District Court, Southern District of New York, tuomio 14.11.2013, asia The Authors Guild et al. v. Google Inc. (05 CIV 8136), ja KOM(2008) 466 lopullinen. Vihreä kirja: tekijänoikeus osaamistaloudessa, s. 8.

(44) Tämän direktiivin mukaisia poikkeuksia ja rajoituksia olisi sovellettava kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti. Niitä ei saa soveltaa tavalla, joka haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja tai on ristiriidassa hänen teoksensa tai muun aineistonsa tavanomaisen hyödyntämisen kanssa. Jäsenvaltioiden säätäessä näistä poikkeuksista tai rajoituksista olisi erityisesti otettava huomioon lisääntynyt taloudellinen vaikutus, joka tällaisilla poikkeuksilla tai rajoituksilla voi olla uudessa sähköisessä ympäristössä. Tämän vuoksi tiettyjen poikkeusten tai rajoitusten soveltamisalan on ehkä oltava entistäkin rajoitetumpi silloin, kun kyse on tekijänoikeudella suojattujen teosten tai muun aineiston tietyistä uusista käyttötavoista.”

6. Direktiivin 2001/29 2 artiklan, jonka otsikkona on ”Kappaleen valmistamista koskeva oikeus”, a alakohdan mukaan ”jäsenvaltioiden on säädettävä, että yksinoikeus sallia tai kieltää” kappaleen valmistaminen on erityisesti ”tekijöillä teostensa osalta”.

7. Direktiivin 3 artiklan, jonka otsikkona on ”Oikeus välittää yleisölle teoksia ja oikeus saattaa muu [suojattu] aineisto yleisön saataviin”, 1 kohdan mukaan ”jäsenvaltioiden on säädettävä, että tekijöillä on yksinoikeus sallia tai kieltää teostensa – – välittäminen yleisölle”.

8. Direktiivin 2001/29 5 artiklan, jonka otsikkona on ”Poikkeukset ja rajoitukset”, 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista 2 artiklassa säädettyyn kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen seuraavissa tapauksissa:

- a) kun kyseessä ovat paperilla tai samankaltaisella alustalla olevat kappaleet, jotka on tehty käyttämällä mitä tahansa valokuvaustekniikkaa tai muuta menetelmää, jolla on samanlaiset vaikutukset, lukuun ottamatta nuottilehtien kopioita ja edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen;
- b) kun kyseessä ovat luonnollisten henkilöiden mille tahansa välineelle valmistamat kappaleet, jotka on tehty yksityiseen käyttöön ja joiden käyttötarkoitus ei ole välittömästi tai välillisesti kaupallinen, edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen, jonka osalta otetaan huomioon 6 artiklassa tarkoitettujen teknisten toimenpiteiden soveltaminen kyseiseen teokseen tai aineistoon taikka niiden soveltamatta jättäminen;
- c) kun kyseessä on välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomien yleisölle avointen kirjastojen, oppilaitosten tai museoiden taikka välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomien arkistojen suorittama tarkoin määritelty kappaleen valmistaminen;

– –”

9. Mainitun direktiivin 5 artiklan 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista 2 ja 3 artiklassa säädettyihin oikeuksiin seuraavissa tapauksissa: – –

- n) 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen laitosten kokoelmiin sisältyvien hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin kuulumattomien teosten ja muun [suojatun] aineiston näiden laitosten tiloissa tarkoitukseen varatuilla päätteillä tapahtuva välittäminen yleisöön kuuluville henkilöille tai saattaminen heidän saataviinsa tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten;

– –”

10. Saman direktiivin 5 artiklan 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämän artiklan 1, 2, 3 ja 4 kohdan mukaisia poikkeuksia ja rajoituksia sovelletaan vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun [suojatun] aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja.”

B *Saksan oikeus*

11. Tekijänoikeuksista ja sen lähioikeuksista 9.9.1965 annetun lain (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte, Urheberrechtsgesetz)⁴ 52b §:ssä, sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasian tosiseikkojen tapahtumahetkeen (jäljempänä UrhG), säädetään seuraavaa:

”Kappaleiden valmistaminen teoksista julkisten kirjastojen, museoiden ja arkistojen sähköisissä lukupaikoissa

Yleisölle avointen ja välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomien kirjastojen, museoiden tai arkistojen teoskannasta peräisin olevien julkaistujen teosten saataville saattaminen yksinomaan asianomaisen laitoksen tiloissa tähän tarkoitukseen erikseen varatuilla sähköisillä lukupaikoilla tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten on sallittua, jos se ei ole minkään sopimusjärjestelyn vastaista. Sähköisissä lukupaikoissa samanaikaisesti saatavilla olevien teoksen kappaleiden lukumäärä ei saa lähtökohtaisesti ylittää laitoksen teoskantaan sisältyvää kappalemäärää. Saataville saattamisesta on maksettava asianmukainen korvaus. Ainoastaan yhteisvalvontayhtiö voi vaatia tällaista korvausta.”

III Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

12. TU Darmstadt pitää yleisölle avointa kirjastoa. Se on järjestänyt tiloihinsa sähköisiä lukupaikkoja, joissa se saattaa saataviin kirjastonsa teoskantaan sisältyviä teoksia. Kyseisiin teoksiin on vuoden 2009 tammikuusta tai helmikuusta alkaen kuulunut Winfried Schulzen oppikirja nimeltä ”Einführung in die neuere Geschichte” (Johdanto nykyajan historiaan), jonka on julkaissut Eugen Ulmer KG.

13. TU Darmstadt oli digitalisoinut kyseisen kirjan tarjotakseen sitä luettavaksi sähköisissä lukupaikoissa.⁵ Lukupaikoissa ei ollut mahdollista tutustua samanaikaisesti useampiin teoksen kappaleisiin kuin mitä kirjaston teoskannassa oli saatavilla. Lukupaikkojen käyttäjät voivat tulostaa teoksen kokonaan tai osittain paperille tai tallentaa sen USB-muistitikulle ja ottaa sen kulloinkin kyseisessä muodossa mukaansa.

14. TU Darmstadt ei hyväksynyt Eugen Ulmer KG:n 29.1.2009 tekemää tarjousta hankkia sen kustantamat oppikirjat sähköisinä kirjoina (e-kirja) ja käyttää niitä tässä muodossa. Asianosaisten välillä on riitaa siitä, oliko tarjous jo tehty pääasian vastaajalle riidanalaisen oppikirjan digitalisointihetkellä.

15. Eugen Ulmer KG saattoi asian Landgericht Frankfurt am Mainin käsiteltäväksi, joka katsoi 6.3.2011 antamassaan tuomiossa, että UrhG:n 52b §:n soveltamatta jättäminen edellyttää, että oikeudenhaltijan ja laitoksen välillä on tehty ensin sopimus teoksen digitaalisesta käytöstä. Kyseinen tuomioistuin hylkäsi lisäksi Eugen Ulmer KG:n vaatimuksen, jonka mukaan TU Darmstadtia on kiellettävä

4 — BGBl. 1965 I, s. 1273.

5 — Kirjallisissa huomautuksissaan TU Darmstadt toteaa, että mainitun kirjan eri luvuista luodut digitaaliset tiedostot olivat vain graafisia tiedostoja, joita ei voi käsitellä nykyisillä tekstinkäsittelymenetelmillä (tekstihaku, kopiointi/liittäminen jne.); Eugen Ulmer KG ei ole kiistänyt tätä.

digitalisoimasta riidanalainen oppikirja tai teettämästä sen digitalisointi ulkopuolisilla. Tuomioistuin kuitenkin hyväksyi Eugen Ulmer KG:n vaatimuksen sen kieltämisestä, että TU Darmstadtin kirjaston käyttäjät voisivat tulostaa teoksen ja/tai tallentaa sen USB-muistitikulle kirjastoon järjestetyissä sähköisissä lukupaikoissa ja/tai viedä tällaiset kappaleet mukanaan kirjaston ulkopuolelle.

16. TU Darmstadtin tehtyä asiassa ylioikeusasteen ohittaen Revision-valituksen Bundesgerichtshofille tämä päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Kuuluuko teos direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa tarkoitettulla tavalla hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin, jos oikeudenhaltija tarjoaa kyseisessä säännöksessä mainituille laitoksille teoksen käyttöä koskevien lisenssisopimusten tekemistä kohtuullisin ehdoin?
- 2) Oikeuttaako direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohta jäsenvaltiot myöntämään laitoksille oikeuden digitalisoida niiden kokoelmiin sisältyviä teoksia, jos tämä on välttämätöntä kyseisen teoksen saattamiseksi yleisön saataviin päätteellä?
- 3) Saavatko jäsenvaltioiden direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan perusteella säätämät oikeudet ulottua niin pitkälle, että päätteen käyttäjä voi tulostaa paperille yleisön saataviin päätteellä saatettuja teoksia tai tallentaa ne USB-muistitikulle?”

17. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet TU Darmstadt, Eugen Ulmer KG, Saksan, Italian, Puolan ja Suomen hallitukset sekä Euroopan komissio, jotka olivat Puolan ja Suomen hallitusta lukuun ottamatta kaikki edustettuina 26.2.2014 pidetyssä istunnossa.

IV Asian tarkastelu

A Kysymys siitä, kuuluuko teos hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin, jos oikeudenhaltija tarjoaa laitoksille teoksen käyttöä koskevien lisenssisopimusten tekemistä kohtuullisin ehdoin

18. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa ensimmäisellä kysymyksellään pääasiallisesti tietää, kuuluuko teos direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa tarkoitettujen ”hankinta- tai lisensointiehtojen” piiriin, jos oikeudenhaltija tarjoaa kyseisessä säännöksessä tarkoitetuille kirjastoille, oppilaitoksille, museoille tai arkistoille teoksen käyttöä koskevien lisenssisopimusten tekemistä kohtuullisin ehdoin.

19. Eugen Ulmer KG:tä lukuun ottamatta kaikki kirjallisia huomautuksia esittäneet osapuolet ehdottavat, että ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi.

20. Onkin selvítettävä, johtaako jo pelkkä kohtuullisen lisenssisopimuksen tarjoaminen siihen, että teos kuuluu ”hankinta- tai lisensointiehtojen” piiriin ja sulkee siten pois mahdollisuuden soveltaa direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan mukaista poikkeusta, vai onko päinvastoin vaadittava, että oikeudenhaltija ja laitos tekevät tältä osin sopimuksen. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tähän kysymykseen ei voida vastata aukottomasti unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella.

21. TU Darmstadt huomauttaa perustellusti, että johdanto-osan 45 ja 51 perustelukappaleen tulkinta selkeyttää yhtäältä hyödyntämisoikeuksien ja toisaalta rajoittamissääntöjen välistä suhdetta. Kyseisissä perustelukappaleissa todetaan ensinnäkin, että ”– – poikkeukset ja rajoitukset eivät kuitenkaan saisi estää sellaisten *sopimussuhteiden* määrittelyä, joiden tarkoituksena on taata sopiva hyvitys oikeuden haltijoille” ja että ”jäsenvaltioiden olisi edistettävä oikeudenhaltijoiden toteuttamia vapaaehtoisia

toimenpiteitä, *kuten oikeudenhaltijoiden ja muiden asianomaisten osapuolten välisten sopimusten tekoa ja täytäntöönpanoa*, jotta voitaisiin saavuttaa tiettyjen kansallisessa lainsäädännössä säädettyjen poikkeusten ja rajoitusten tavoitteet tämän direktiivin mukaisesti”.⁶

22. Näiden kahden johdanto-osan perustelukappaleen saksankielisessä versiossa tarkoitetaan yksiselitteisesti jo *olemassa olevia* sopimussuhteita ja *olemassa olevien* sopimusjärjestelyjen toteuttamista eikä mahdollisia tulevia lisenssejä. Myös kyseisten perustelukappaleiden eri kieliversiot vahvistavat tämän arvion.⁷

23. Se, että vapaaehtoisten sopimusten tekoa on edistettävä, ei siis vaikuta millään tavoin vaatimukseen siitä, että kyseisen säännöksen soveltamiseksi tällaisia sopimuksia on tehtävä konkreettisesti.

24. Myöskään systemaattinen tai teleologinen tulkinta eivät johda toisenlaiseen päätelmään. Systemaattisen tulkinnan mukaan tekijän yksinoikeutta koskevan rajoituksen ulottuvuutta olisi tulkittava suppeasti.⁸ Käsiteltävässä asiassa on kuitenkin tulkittava tietyn poikkeuksen soveltamedellytystä, joka määrittelee ne teokset, joihin poikkeusta voidaan soveltaa. Direktiivin 2001/29 5 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu tasapaino saavutetaan joko silloin, kun tekijä ja käyttäjä pääsevät yksimielisyyteen hankinta- tai lisensointiehdosta, tai silloin, kun poikkeuksen saaja täyttää rajoitusehdot, jotka kansallinen lainsäätäjät on asettanut saattaessaan direktiivin osaksi kansallista oikeusjärjestystä.⁹ Jos tässä tarkoituksessa tyydytään vain tekijänoikeuden haltijan tekemään tarjoukseen, mainitun poikkeuksen soveltamedellytykseksi voitaisiin asettaa yksipuolisia päätöksiä, ja näin ollen poikkeuksella ei olisi tehokasta vaikutusta asianomaisten laitosten kannalta. Kun otetaan huomioon, että unionin lainsäätäjät pyrkii saavuttamaan yleisen edun mukaisen tavoitteen eli edistämään oppimista ja kulttuuria, teleologinen tulkinta puolestaan edellyttää myös, että käyttäjä voi vedota kyseiseen poikkeukseen.

25. Ehdotan siis, että unionin tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen, että direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohta on tulkittava siten, että teos ei kuulu hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin silloin, kun oikeudenhaltija tarjoaa kyseisessä säännöksessä tarkoitetuille laitoksille teoksen käyttöä koskevan lisenssisopimusten tekemistä kohtuullisin ehdoin.

B Jäsenvaltioiden mahdollisuus myöntää laitoksille oikeus digitalisoida niiden kokoelmiin sisältyviä teoksia, jos tämä on välttämätöntä kyseisten teosten saattamiseksi saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä

26. Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, oikeuttaako direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohta jäsenvaltiot myöntämään laitoksille oikeuden digitalisoida niiden kokoelmiin sisältyviä teoksia, jos tämä on välttämätöntä niiden saattamiseksi yleisön saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä.

27. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mielestä asia vaikuttaa olevan näin, mutta se lisää kuitenkin, että vaikka tällainen jäsenvaltioiden toimivalta ei perustuisi suoraan mainittuun säännökseen liitännäisenä toimivaltana, se voidaan mahdollisesti johtaa direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan c alakohdasta.

6 — Kursivointi tässä.

7 — Ks. esim. englannin- ja ranskankieliset versiot.

8 — Ks. tuomio ACI Adam ym. (C-435/12, EU:C:2014:254, 22 ja 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

9 — Jäsenvaltioiden mahdollisuudesta täsmentää tekijän yksinoikeuksien rajoitusten ja poikkeusten ulottuvuutta ks. tuomio VG Wort (C-457/11–C-460/11, EU:C:2013:426, 52 ja 53 kohta).

28. Eugen Ulmer KG:tä lukuun ottamatta kaikki kirjallisia huomautuksia esittäneet osapuolet ovat sitä mieltä, että direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohta oikeuttaa jäsenvaltiot myöntämään laitoksille oikeuden digitalisoida niiden kokoelmien teoksia, jos tämä on välttämätöntä kyseisten teosten saattamiseksi saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä.

29. Direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohtaa sovelletaan, kun kyseessä on ”2 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen laitosten kokoelmiin sisältyvien hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin kuulumattomien teosten ja muun [suojatun] aineiston näiden laitosten tiloissa tarkoitukseen varatuilla päätteillä tapahtuva välittäminen yleisöön kuuluville henkilöille tai saattaminen heidän saataviinsa tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten”.

30. Kyseisen 5 artiklan 3 kohdan ensimmäisen virkkeen mukaan kyseisessä kohdassa säädetyt poikkeukset ja rajoitukset koskevat yksinoikeutta kappaleen valmistamiseen ja yksinoikeutta välittää teoksia yleisölle. Todellisuudessa toiset direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdassa säädetyistä poikkeuksista ja rajoituksista koskevat yksinoikeutta kappaleen valmistamiseen ja yksinoikeutta välittää teoksia yleisölle nimenomaisesti (esimerkiksi c alakohta) tai ainakin epäsuorasti (b alakohta), kun taas toiset koskevat vain yhtä oikeutta (d alakohta).

31. Direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa mainitaan teosten välittäminen ja saataville saattaminen. Nämä kaksi käsitettä löytyvät 3 artiklasta ja tarkemmin sanottuna jokaisesta sen kolmesta kohdasta. Direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa ei ole lainkaan nimenomaista mainintaa kappaleenvalmistusoikeudesta. Tästä voidaan päätellä, että direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa tarkoitettu erityinen poikkeus on pääasiallisesti poikkeus 3 artiklassa tarkoitettusta teoksen välittämistä koskevasta yksinoikeudesta.

32. Unionin tuomioistuin onkin todennut direktiivin 2001/29 3 artiklan 1 kohdasta ilmenevän, että tekijänoikeuden haltijan on annettava lupa kaikkeen teoksen välittämiseen yleisölle. Kyseisestä säännöksestä ilmenee siten, että yleisölle välittämisen käsitteessä yhdistyy kaksi kumulatiivista tekijää eli teoksen ”välittäminen” ja teoksen välittäminen ”yleisölle”. ”Välittämiseen” riittää erityisesti se, että teos saatetaan yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa, eikä ole ratkaisevaa, käyttävätkö kyseiset henkilöt tätä mahdollisuutta.¹⁰

33. Tästä seuraa pääasian kaltaisissa olosuhteissa, että sitä, että julkisten kirjastojen ja muiden direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan c alakohdassa mainittujen laitosten tiloissa sijaitsevien, tarkoitukseen varattujen päätteiden käyttäjistä muodostuvalle yleisölle tarjotaan mahdollisuus tutustua suojattuihin teoksiin, on pidettävä ”saataviin saattamisena” ja näin ollen direktiivin 2001/29 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna ”yleisölle välittämisenä”.¹¹

34. Samaa ajatuskulkua noudattaen direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan sanamuoto kattaa mielestäni kuitenkin myös välittämiseen liitännäisenä kuuluvan kappaleen valmistamisen, joka tässä tapauksessa tapahtuu valmistamalla teoksesta digitaalinen kopio teoksen välittämiseksi tai saataviin saattamiseksi tarkoitukseen varatuilla päätteillä. Tässä tapauksessa ei ole kuitenkaan kyse direktiivin 2001/29 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta väliaikaisesta tai liitännäisestä kappaleen valmistamisesta, joka on erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia ja joka jää teoksen kappaleen valmistamista koskevan tekijällä olevan yksinoikeuden ulkopuolelle.¹²

10 — Tuomio Svensson ym. (C-466/12, EU:C:2014:76, 15–19 kohta).

11 — Ks. vastaavasti tuomio Svensson ym. (EU:C:2014:76, 18 kohta) ja tuomio OSA (C-351/12, EU:C:2014:110, 25 kohta).

12 — Tuomio Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465, 60 kohta).

35. Kappaleen valmistamista koskeva välttämätön oikeus voidaan johtaa myös toisesta säännöksestä eli direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan c alakohdasta. Kyseistä säännöstä sovelletaan, ”kun kyseessä on välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomien yleisölle avointen kirjastojen, oppilaitosten tai museoiden taikka välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomien arkistojen suorittama tarkoin määritelty kappaleen valmistaminen”.

36. Ilmaisusta ”tarkoin määritelty kappaleen valmistaminen” on esitettävä kaksi huomautusta.

37. Se kattaa tässä yhteydessä mielestäni erityisesti toimenpiteet, joilla pyritään suojelemaan yhä suojattujen mutta vanhojen, hauraiden tai harvinaisten teosten alkuperäiskappaleita. Se kattaa silti myös kappaleen valmistamisen, joka on välttämätöntä, jotta direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa säädetty ”tarkoitukseen varatuilla päätteillä tapahtuva välittäminen yleisöön kuuluville henkilöille tai saattaminen heidän saataviinsa tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten” olisi mahdollista. Tällainen tapaus voi olla kyseessä erityisesti silloin, kun teoksiin tutustuu suuri määrä opiskelijoita opintojensa yhteydessä ja niiden kopiointi saattaa aiheuttaa teosten kohtuutonta kulumista.

38. Koska kyseessä on kuitenkin ”tarkoin määritelty kappaleen valmistaminen”, direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan c alakohta sen enempää kuin direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohta, tulkittuina mainitun artiklan 5 kohdassa säädetyn yleisen säännön valossa,¹³ eivät oikeuta digitalisoimaan kokonaan tiettyä *kokoelmaa*, joten ”tarkoin määritelty kappaleen valmistaminen” tarkoittaa ainoastaan *yksittäisiä* ”teoksia ja muuta aineistoa”. Mainitun artiklan 5 kohdassa säädettyjen rajoitusten oikeasuhteisuutta koskeva vaatimus edellyttää, ettei mahdollisuutta käyttää tarkoitukseen varattuja päätteitä hyödynnetä tarkoituksessa välttää hankkimasta riittävä määrä teoksen fyysisiä kappaleita; tämä voidaan estää esimerkiksi ottamalla käyttöön UrhG:n 52b §:ään sisältyvän säännön kaltainen sääntö, jonka mukaan sähköisissä lukupisteissä tarjottujen teosten kappalemäärä ei saa olla suurempi kuin laitoksen teoskannassa oleva määrä.

39. Jos suojatusta teoksesta ei ole olemassa digitaalista kappaletta direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan soveltamiseksi, tällainen kappale voidaan siis valmistaa direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan c alakohdassa säädettyin edellytyksin. Kyseinen teoksen kappale voidaan puolestaan välittää myöhemmin yleisölle direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa säädettyin edellytyksin.

40. Ehdotan siis unionin tuomioistuimen katsovan, että direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohda, tulkittuna mainitun direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan valossa, ei estä jäsenvaltioita myöntämästä kyseisessä säännöksessä tarkoitetuille laitoksille oikeutta digitalisoida kokoelmiensa teoksia, jos tämä on välttämätöntä niiden saattamiseksi yleisön saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä.

C Jäsenvaltioiden mahdollisuus antaa tarkoitukseen varattujen päätteiden käyttäjille lupa tulostaa paperille tai tallentaa USB-muistitikulle heidän saataviinsa päätteillä saatettuja teoksia

41. Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, voivatko oikeudet, joita jäsenvaltiot ovat säätäneet direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan mukaisesti, mahdollistaa jopa sen, että tarkoitukseen varattujen päätteiden käyttäjät tulostavat paperille tai lataavat USB-muistitikulle heidän saataviinsa päätteillä saatettuja teoksia kokonaan tai osittain.

13 — Tuomio ACI Adam ym. (EU:C:2014:254, 25 kohta).

42. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ehdottaa, että tämän kysymyksen ensimmäiseen osaan vastataan myöntävästi ja toiseen osaan kieltävästi. TU Darmstadt puolestaan ehdottaa myönteistä vastausta kysymyksen molempiin osiin, kun taas Italian ja Suomen hallitukset ehdottavat ensimmäiseen osaan myönteistä ja toiseen osaan kielteistä vastausta. Eugen Ulmer KG ja komissio sitä vastoin ehdottavat, että kysymyksen molempiin osiin vastataan kieltävästi. Saksan hallituksen mielestä kysymys ei kuulu direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan vaan direktiivin 5 artiklan 2 kohdan a–c alakohdan soveltamisalaan, kun taas Puolan hallitus esittää joitakin näkökohtia ehdottamatta kuitenkaan tarkkaa vastausta.

43. Kahta esimerkkitapausta, jotka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee kysymyksessään ja jotka koskevat tarkoitukseen varattujen päätteiden käyttäjien mahdollisuutta tulostaa paperille tai ladata USB-muistitikulle heidän saataviinsa saatettuja teoksia kokonaan tai osittain, on tarkasteltava välittämisoikeuden käsitteen kannalta. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 2001/29 3 artiklassa tarkoitettua välittämisoikeutta on tulkittava laajasti,¹⁴ kun taas kyseistä oikeutta koskevia poikkeuksia on tulkittava suppeasti.¹⁵

44. Kuten toisen kysymyksen yhteydessä jo totesin, direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohta sisältää pääasiallisesti poikkeuksen direktiivin 3 artiklassa säädetystä, välittämistä koskevasta yksinoikeudesta.

45. Direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan perusteella välittämisoikeutta koskeva rajoitus koskee teosten käyttämistä tarkoitukseen varatuilla päätteillä ilman tekijän lupaa saattamalla ne yleisön saataviin sillä tavalla, että käyttäjä voi tutustua niihin laitoksessa siten kuin sille sopii.

46. Onkin tarkistettava, kattaako tällainen välittäminen myös tallentamisen USB-muistitikulle ja tulostamisen paperille. Huomautettakoon aluksi, että tarkasteltavat kaksi oletettua tapausta eivät koske välittämistä vaan kappaleen valmistamista: USB-muistitikun tapauksessa kyseessä on digitaalisen kappaleen valmistaminen teoksesta ja paperikopion tapauksessa teoksen jäljentäminen fyysiselle alustalle.

47. USB-muistitikulle tallentamisesta todettakoon ensinnäkin, että päätteen ja USB-muistitikun välisessä vuorovaikutuksessa USB-muistitikulle valmistetaan uusi digitaalinen kappale kirjaston valmistamasta digitaalisesta kappaleesta. Juuri tässä vaiheessa on vaikutusta käsitteellä ”tarkoitukseen varatut päätteet”. Direktiivissä 2001/29 ei kuitenkaan täsmennetä, mitä tällä ilmauksella tarkoitetaan.

48. Kirjan, äänitteen, elokuvan tai muun suojatun teoksen käyttäminen tarkoitukseen varatuilla päätteillä edellyttää mielestäni aistihavaintoa,¹⁶ joka saadaan välittömän lukemisen, kuuntelemisen tai katselun kautta ja jonka on lisäksi tapahduttava kirjaston tiloissa. Tarkoitukseen varatun päätteen käsite tarkoittaa siis tähän tarkoitukseen tarjottua laitetta eikä erityistä teknistä ratkaisua.¹⁷

49. Välittämisen käsite sulkee tässä yhteydessä mielestäni pois kyseessä olevan poikkeuksen piiristä mahdollisuuden tallentaa teos USB-muistitikulle, sillä kyseessä ei ole julkisen kirjaston tai unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettua muun laitoksen suorittama välittäminen vaan käyttäjän valmistama yksityinen digitaalinen kappale. Tällainen kappaleen valmistaminen ei myöskään ole välttämätöntä tarkastellun poikkeuksen tehokkaan vaikutuksen säilyttämiseksi, vaikka siitä onkin hyötyä

14 — Tuomio Svensson ym. (EU:C:2014:76, 19 kohta) ja tuomio OSA (EU:C:2014:110, 23 kohta).

15 — Ks. vastaavasti tuomio Infopaq International (EU:C:2009:465, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

16 — Tuomio VG Wort (EU:C:2013:426, 67 kohta).

17 — En siis näe mitään estettä sille, että esimerkiksi pöytätietokonetta tai kannettavaa tietokonetta voitaisiin käyttää ”tarkoitukseen varattuna päätteenä”. Tarkoitukseen varatun päätteen käsite saattaa kuitenkin edellyttää, että käyttäjät eivät voi käyttää tiettyjä laitteen teknisiä ominaisuuksia laitoksissa.

käyttäjälle. Tällainen kappale voidaan sitä paitsi kopioida uudelleen ja sitä voidaan jakaa sähköisesti. Tarkoitukseen varattujen päätteiden hyväksi säädetty poikkeus ei kata toimea, jolla kirjasto antaa digitaalisen kappaleensa käyttäjän käytettäviin, jotta tämä voi valmistaa siitä myöhemmän kappaleen ja säilyttää sitä USB-muistitikulla.

50. Paperille tulostamista olisi tarkasteltava saman logiikan mukaisesti. Menetelmä, joka johtaa siihen, että teoksesta valmistetaan (osittainen) kappale, ei mielestäni kuulu direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa säädettyjen poikkeusten ja rajoitusten piiriin.

51. Toteankin lopuksi, että direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohta ei kata tallentamista USB-muistitikulle eikä tulostamista paperille.

52. Esitän kuitenkin tulostamisen osalta seuraavat lisähuomautukset.

53. Valokopioinnin nykyaikainen tekninen prosessi perustuu laajalti alkuperäiskappaleen digitalisointiin ja kopion tulostamiseen.¹⁸

54. Teosten valokopioiminen kirjastoissa voidaan sallia tietyin edellytyksin direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan nojalla. Nykyiset kopiokoneet digitoivat alkuperäiskappaleen ja tulostavat paperille alkuperäisen teoksen analogisen kopion, mikä vastaa samaa kuin että alkuperäiskappaleesta valmistetaan fyysinen kappale digitoinnin jälkeen.

55. Unionin tuomioistuin on tuomiossa VG Wort ym.¹⁹ katsonut, että ”direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan a alakohdasta ilmenee, että keinolla, jolla kappale voidaan valmistaa paperille tai samankaltaiselle alustalle, ei tarkoiteta pelkästään valokuvaustekniikkaa vaan myös ’mitä tahansa muuta menetelmää, jolla on samanlaiset vaikutukset’ eli mitä tahansa muuta keinoa, jolla voidaan päästä samankaltaiseen lopputulokseen kuin valokuvaustekniikalla, toisin sanoen teoksen tai muun suojatun aineiston analogiseen esittämiseen”.

56. Unionin tuomioistuin on todennut lisäksi, että ”jos tämä tulos varmistetaan, kyseisessä kappaleenvalmistusmenetelmässä käytettyjen toimenpiteiden lukumäärällä tai sillä, minkälaista tekniikkaa tai minkälaisia tekniikoita siinä käytetään, ei ole niinkään merkitystä edellyttäen kuitenkin, että kyseisen yhden yhtenäisen menetelmän eri osat tai eri vaiheet toimivat tai tapahtuvat saman henkilön valvonnassa ja että niillä kaikilla pyritään valmistamaan kappale teoksesta tai muusta suojatusta aineistosta paperille tai samankaltaiselle alustalle”.²⁰

57. Kyseisen lähestymistavan perusteella on mahdollista tulostaa sivuja teoksesta, joka on jo digitalisoitu. Tämä esimerkkitapaus ei kuulu direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan piiriin, mutta se voi kuulua direktiivin 5 artiklan 2 kohdan a, b ja/tai c alakohdan piiriin. Yhtä lailla kuin kirjaston käyttäjä voi kansallisen lainsäädännön asettamissa rajoissa valokopioida teoskannassa olevien fyysisten teosten sivuja ja kirjasto voi antaa tähän luvan, käyttäjä voi tulostaa digitaalisen kappaleen sivuja ja kirjasto voi antaa tähän luvan. Lupa tulostaa kirjaston tai muun 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa tarkoitettujen laitosten digitalisoimat teokset ei luo tältä osin uutta tilannetta verrattuna tilanteeseen, jossa tarkoitukseen varattuja päätteitä ei olisi olemassa, toisin kuin lupa tallentaa digitalisoitu kappale USB-muistitikulle. Tulostuksen yhteydessä ei ole myöskään laajamittaisen laittoman jakelun vaaraa, joka digitaalisten kappaleiden tapauksessa on olemassa.

18 — Ks. julkisasiamies Sharpstonin ratkaisuehdotus VG Wort ym. (C-457/11–C 460/11, EU:C:2013:34, 75 kohta ja sitä seuraavat kohdat), jossa hän esittää yksityiskohtaisen analyysin kappaleen valmistamisesta laiteketjun avulla.

19 — Tuomio VG ym. (EU:C:2013:426, 68 kohta).

20 — Tuomio VG Wort ym. (EU:C:2013:426, 70 kohta).

58. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että kolmanteen kysymykseen vastataan siten, että oikeudet, joita jäsenvaltiot ovat säätäneet direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan mukaisesti, eivät salli tarkoitukseen varattujen päätteiden käyttäjien tulostaa paperille tai tallentaa USB-muistitikulle heidän saataviinsa päätteillä saatettuja teoksia.

V Ratkaisuehdotus

59. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Bundesgerichtshofin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 3 kohdan n alakohtaa on tulkittava siten, että teos ei kuulu hankinta- tai lisensointiehtojen piiriin silloin, kun oikeudenhaltija tarjoaa kyseisessä säännöksessä tarkoitetuille laitoksille teoksen käyttöä koskevien lisenssisopimusten tekemistä kohtuullisin ehdoin.
- 2) Direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohta, tulkittuna mainitun direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan valossa, ei estä jäsenvaltioita myöntämästä kyseisessä säännöksessä tarkoitetuille laitoksille oikeutta digitalisoida kokoelmiensa teoksia, jos tämä on välttämätöntä niiden saattamiseksi yleisön saataviin tarkoitukseen varatuilla päätteillä.
- 3) Oikeudet, joita jäsenvaltiot ovat säätäneet direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan mukaisesti, eivät salli tarkoitukseen varattujen päätteiden käyttäjien tulostaa paperille tai tallentaa USB-muistitikulle heidän saataviinsa päätteillä saatettuja teoksia.